

Л^{Петро}уццик

РАТНИКИ князя Лева

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2016

I

Цього року весна прийшла несподівано, якось одразу вибухнула розмаєм, неначе природа хотіла скомпенсувати людям холод, що докучав їм іще з грудня¹. За якихось десять днів там, де ще недавно стояли голі промерзлі дерева, з'явилися перші бруньки, що майже одразу розпустилися буйною зеленню.

Коли ж, здавалося б, те, що має цвісти, зацвіте першими квітами, на початку луковця² природа, немов злякавшись своєї сміливості, якось застигла, надовго залишивши все без змін: із рясною зеленню, із пуп'янками, але без цвітіння.

Звичайно, подібна ситуація для смердів, бояр і навіть князів хвилювала лише з суто практичного боку. Всі чекали, поки земля вбере у себе воду, що утворилася із заметів та кучугур снігу, але й тут у кожного був свій інтерес: смерди чекали на початок польових робіт, князі й бояри — на можливість звернутися нарешті зі своїх міст, де провели всю зиму.

Князь галицький, холмський, дорогочинський, володар Чорної Русі, співправитель Князівства Литовського Шварно Данилович найменше думав про те, щоб покинути сто-

¹ *Грудень* — на Русі листопад.

² *Луковець* — квітень місяць.

лицю. Холм його повністю задовольняв, і князь остаточно полюбив засноване батьком місто. Хоча офіційно не Холм, а Богом забутий Новогрудок вважався його резиденцією, Шварно Данилович там майже не бував. Лише вряди-годи, щоб прийняти візитерів від Переславля-Залеського, куди ось уже чотирнадцять років перебрався ображений на Данила митрополит Кирило, чи зустріти посольство із Сараю. Правда, і перші, й другі не поспішали ошчасливити князя своєю присутністю. А сам він і не намагався нав'язувати свою гостинність. Тому коли Шварнові повідомили, що у місто прибув князь литовський Воїшелк, він щиро здивувався. Кого-кого, а свого співправителя Шварно не сподівався побачити. Хоч ось уже декілька років вони удвох правлять навколишніми землями, слід чесно зізнатися, князь із Воїшелка — ніякий. Усі роки, відколи вони знайомі, литвин увесь час шукав себе, кидаючись від однієї крайності до другої. Був час, коли він уперто тримався місцевого язичництва, і це тоді, коли його батьки й увесь народ прийняли хрещення з Риму; можливо, неприязнь до вибору віри батьком, князем Міндовгом, підштовхнула Воїшелка прийняти православ'я. Зробивши цей вибір, литвин із завзяттям неофіта віддався йому: навіть побував на Афоні. Коли ж унаслідок змови Тройната зарізали Міндовга на весіллі власного сина, Воїшелка майже силоміць повернули додому і посадили на княжий стіл.

Зовсім позбавлений будь-якого бажання вникати у державні справи, новоспечений князь наполіг на тому, щоб співправителем йому дали чоловіка його сестри Рамуне — Шварна Даниловича. На той час у Литві за владу змагалися дві сили. Одна, на чолі якої стояв Тройнат (його вбили вже через рік) і нальшанський князь Довмонт, наполягала на відокремленні князівства від впливу наступників Данила. А друга,

яку мимоволі очолив сам Воїшелк, прагнула протилежного. Через чотири роки перемогла саме вона.

Відтоді князь литовський Воїшелк Міндовгович не нав'язував свою компанію князю литовському Шварну Даниловичу. Причиною цього був той неприємний факт, що за життя короля Данила Воїшелк вбив Романа і став новгородським князем. Щоправда, цей випадок не зіпсував, а лише охолодив стосунки із Даниловичами.

Тому поява литвина у Холмі, за сотню верст від власної резиденції, не могла бути випадковою.

Так думав Шварно, отримавши від начальника міської варти цю звістку. Князь одразу ж розпорядився прийняти литвинів якнайкраще і приготувати обід.

— Який саме? — поцікавився начальник.

— Тобто? — здивувався Шварно.

— Зараз піст, а великий князь...

— Зрозуміло. Невже і самому поститись? Готуй те, що завжди, — розпорядився Шварно і попрямував до покоїв дружини Рамуне.

Ось уже чотирнадцять років вони разом, і ніщо не могло зіпсувати їхні стосунки: ні відсутність дітей, ні вбивство свояком його брата. Рамуне всіляко підтримувала чоловіка, тому присутність її на майбутній вечері була бажаною.

Як і Шварнові, княгині Рамуне виповнилося тридцять п'ять років, але і досі вона зберегла свою ще не зів'ялу красу, якою так підкорила колись четвертого сина могутнього руського князя. І хоч у княжого подружжя так і не народилися діти, Шварно обожнював свою Рамуне, як і того пам'ятного дня, коли приструнив її батька — Міндовга.

— Щось трапилось? — запитала Рамуне із помітним акцентом, що не зник навіть після чотирнадцяти років життя серед русичів.

— У Холм прибув твій брат Воїшелк, — повідомив Шварно. Для Рамуне це стало несподіванкою, у чому вона й зізналася.

— Ти з ним зустрівся?

— Ще ні. Велів приготувати обід. Гадаю, саме там усе з'ясується. От тільки не хочу, щоб причина появи Воїшелка заскочила мене зненацька.

— Ти хочеш, щоб я поговорила із братом? — запитала Рамуне.

Шварно вкотре був вражений інтуїцією дружини.

— Гадаю, що це буде не зайве, — сказав він. — Хоча за трапезою будемо лише ми утрюх, не хочу видатися необізнаним щодо справ свого співправителя і шваґра. Спробуй з'ясувати, що й до чого.

Зустрівшись із братом, Рамуне, тим не менше, не змогла добитися від нього хоч якогось пояснення. «Хочу все змінити», «скажу Шварнові» — ось і все, що почула вона від брата.

Для Шварна і перше, й друге не було чимось новим: Воїшелк уже давно метався між вибором: княжий стіл чи келія збудованого ним же монастиря. А те, що він не вважав за доцільне посвячувати будь-кого, навіть рідну сестру, у такі справи, було зрозуміло — не жіноче це діло.

Скромний, як завше для Шварна, обід для Воїшелка виявився занадто неприйнятний, особливо в останній тиждень перед Великоднем. Для Шварна, а тим більше для Рамуне, така пересторога була зайвою, але вони лише мовчки спостерігали, як родич задовольняється різною квашениною, яку запасли ще минулого літа.

У трапезній, де зазвичай проходили пишні учти із десятками запрошених гостей, вони були лише утрюх. Слуги понаставляли наїдків і зникли, щоб не турбувати своєю присутністю княжу родину.

— Вас обох, безумовно, цікавить, чому я тут, — почав Воїшелк.

Шварно кивнув.

— Що ж, тоді слухайте. У мене визріло остаточне рішення: покинути цей грішний світ і присвятити решту свого життя Богові.

— Невже? — вихопилось у Рамуне, причому сказала вона це рідною мовою.

— Так, — повторив Воїшелк. — Цього разу — остаточно! Рамуне ошелешено презирнулася з чоловіком.

— Але чому, брате? Що тобі у тім монастирі? — запитала вона.

— Спокій. Те, чого так бракує мирянам, — відповів Воїшелк і, обернувшись до Шварна, продовжив: — Ти знаєш, брате, що я ніколи не прагнув того, що змушений був робити проти своєї волі. Пробач, але тільки твого батька, попри всю його відстороненість від небесного, я поважав і досі поважаю серед усіх світських і духовних мужів.

— Не треба виправдовуватись переді мною, — сказав Шварно. — Я не ображений, що ти не назвав мене. А свого батька я також поважаю. Але що буде з Литвою, брате? Ти про це подумав? Ти ж знаєш, як твої піддані ставляться до мене!

— Знаю. На жаль, мої піддані досі живуть іще спогадами про часи мого батька і тими звичаями.

Помітивши, що Шварно і Рамуне сидять спантеличені, Воїшелк спробував їх заспокоїти:

— Від цього виграють усі. Литвини і русичі опиняться під владою єдиного сильного князя. Під твоєю рукою, брате! У минулому залишаться ті криваві роки, коли ми воювали одне з одним. Поляки не посміють зазіхати на таку силу. Воєроги взагалі забудуть, що спокусились на наші землі. А я, нарешті, зможу сповна віддатися покликанню душі.